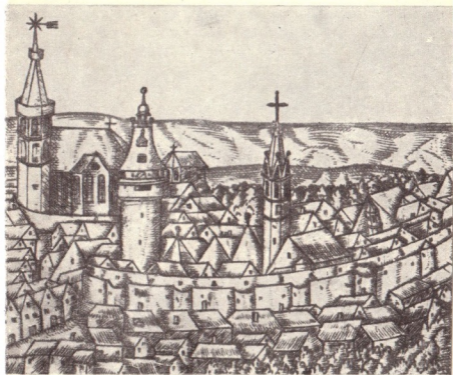

SOPRON ÉS KÖRNYÉKE
TÖRTÉNETE
A VASKORSZAKTÓL
A XVII. SZÁZADIG

**RÉGÉSZETI
KIÁLLÍTÁS**
A FABRICIUS-HÁZBAN

1977

A középkori belső városfal mellé épült kétemeletes épületben, a Fabricius-ház hátsó szárnyában kapott helyet a Liszt Ferenc Múzeum régészeti gyűjteménye és római kőtára.

A soproni régészeti gyűjtemény alapjait több mint száz éve rakták le. 1885-ben Paur Iván kiváló régész gyűjteményéből megalakult a „Sopronmegyei Régészeti Társulat”. Az 1890-es években Bella Lajos reáliskolai tanár a Várhelyen és a lebontott városháza helyén végzett ásatásaival szép és gazdag leletanyagot hozott felszínre. Ezt a rendkívül értékes régészeti gyűjteményt egyesítették a Sopron megyei leletanyaggal, majd a városházáról a volt Lenck-villába költöztették át, ahol 1913-ban nyílt meg a múzeum első állandó kiállítása. (Május 1. tér 1.)

Az 1958—61 között helyreállított Fabricius-házba

Korai vaskori úrna

Kultikus napkorong Hasfalváról

költöztették a teljes régészeti anyagot és római kőemlékeket. 1963 tavaszán nyílt meg itt az első régészeti kiállítás. Az azóta eltelt években a város műemléki rekonstrukciójának keretében nagyarányú régészeti feltárások folytak Sopronban, amelyek több ezer római és középkori emlék megmentését eredményezték. Őskori gyűjteményünk is örvendetesen gyarapodott a várhelyi ásatások révén.

A hét kiállítási teremben a jeles régi leletek bemutatása mellett elsősorban azokat a leletcsoportokat emeltük ki, amelyeknek kutatása előrehaladottabb stádiumban van. Így bár határozott adataink vannak arra, hogy az újkőkor (i. e. 4000—2500) népcsoportjai megtelepedtek vidékünkön, sőt a bronzkor középső időszakában (i. e. 1700—1500) is sűrű lakott volt

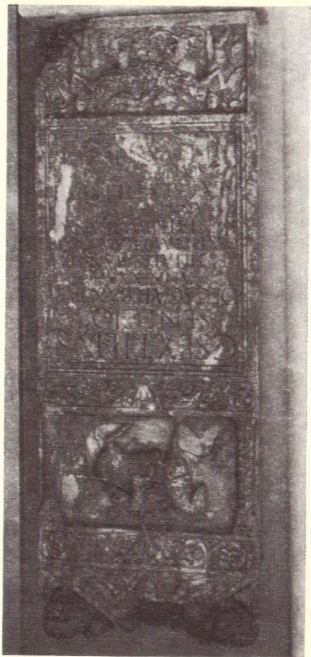
ez a tájék, kiállításunkat annak a korszaknak részletes bemutatásával kezdjük, amikor hirtelen megnőtt a Sopron környéki települések száma. Ez i. e. 700 körül, a korai vaskorban következett be. E korszak kultúrája a Hallstatt kultúra, amelynek népei a Soproni Hegységben több erődített telepet hoztak létre. Köztük legjelentősebb a várhelyi földvár, amelynek múlt század végi feltárásait az 1970-es években az MTA Régészeti Intézete folytatta. Az ásatások során megismerhettük a földvár sáncainak szerkezetét, települési egységeit, a házakat és a telep melletti gazdag halomsírokat.

Az I. teremben e feltárások eredményeit mutatjuk be, kiemelve az európai hírű alakos edényeket, amelyek a gazdag arisztokrata vezetőréteg túlvilágról alkotott elképzeléseire utalnak.

A II. teremben a várhelyi és fertőrákosi korai vaskori telep- és temetőfeltárások eredményeit láthatjuk; utalással arra, hogy a harcosok által lakott földvárakkal egyidőben síkvidéki telepek sora létesült a soproni medencében és környékén. Az itt élt földműves közösségek látták el élelemmel a földvárak lakosait. Ilyen telep volt az északnyugati lakótelep építése során megbolygatott és feltárt korai vaskori falu, amelynek helyén évszázadokkal korábban már különböző kultúrák népei telepedtek meg. A Hallstatt-kori földművelő népesség földbe mélyített, sátortetős házakban lakott és a falutól néhány száz méterre urnákba temette elhamvasztott halottait.

Az i. e. 400 körüli években nyugat felől újabb harcias nép érkezett az Ikva mellékeire: a **kelták**, akik a Hallstatt-kori falu elhagyott helyén építették fel paticsos falú házaikat. Temetőjük szintén a telep mellett

volt. A kelták térhódítását elsősorban a vasfegyverek és -eszközök tömeges előállítása tette lehetővé. Megjelenésükkel vette kezdetét a késői vaskor, vagy La Tène-kor. A La Tène-kor későbbi időszakából egész vaskohó telepek létesültek a Soproni és Kőszegi

Caius Sextilius Senecio sírköve, I. sz.

hegységek közti területen. A kiváló vasárúk, az edények korongolásának általánossá válása és a pénzforgalom megindítása jelenti e korszak nagy vívmányait. Az egymástól elszigetelt kelta törzsek azonban nem állhattak ellen a szervezett római behatolásnak. A római hódítást megelőzően a kelták a várhelyi erősített telepre vonultak vissza, és védelemre rendezkedtek be, újabb földsáncokkal erősítették meg a Hallstatt-kori földvárat. Ez azonban már nem menthette meg a boiok (Fertő vidéki kelták) törzsét a római hatalom igájától.

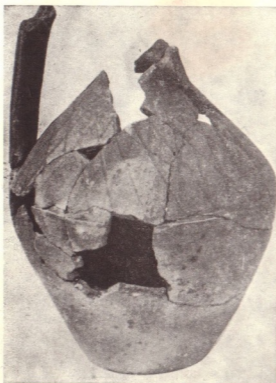
III. terem és kőtár I. sz. I. század első évtizedében a Borostyánkő úton először itáliai kereskedők derítették fel a terepet, majd fontos útvonalak kereszteződésénél római kereskedők és kiszolgált carnuntumi katonák alapították meg Scarbantia-t a mai Sopron helyét, a Rák patak és az Ikva mocsaraiból kiemelkedő dombokon. Időszámításunk után 15-ben a telep hivatalos neve „Oppidum Scarbantia Iulia” volt. A tulajdonképpeni városi szervezet i. u. 69—79 között alakult ki, amikor a település „municipium Flavium” jelzővel városi rangot nyert. A városi tanács száz decuriából állt. A közülük választott előljárók kötelessége volt a középületek és közművek építése és karbantartása. A város fóruma a mai főtér (Beloianisz tér) helyén volt, mellette csarnoképületek, szentélyek, fürdő és egyéb középületek emelkedtek. A városháza helyén a capitoliumi templom került feltárássra Iupiter, Iuno és Minerva szobraival. A Fabricius-ház alatt többször átépített emeletes középület: a Bencés templom és a főtér alatt basilica kőfalai láttak napvilágot.

A város környékén villagazdaságok létesültek, amelyekben gabonát és szőlőt termesztettek. A birtokok sok kőből épített, hipocaustumos villái Scarbantia kb.

60 kilométer körzetű territoriumán több, mint 30 helyen kerültek elő.

IV. terem a Borostyánkő út kereskedelmi forgalma felpozsídította a város életét. A gyakori germán támadások során Scarbantia sokszor a tűz martalékává és barbár rombolás áldozatává vált. A kőépületeket azonban újraépítették és a város magját a IV. század második felében 3 m vastag, 6—8 m magas kőfallal övezték. A 34 bástyatoronnyal erősített városfalon két kaput építettek, amelyek egyikét a mai várostoronny alatt találjuk. A másik az erődítés déli falán nyílt. Az ellipszis alakú erődítmény közepén haladt a Borostyánkő út bazaltlapokkal fedett, 480 cm széles szakasza.

Az V. sz. elején, a helyi római hatalom megszűnése után, Scarbantia római lakosságának nagy ré-

Besimitott díszítésű korsó, V. sz.

szé Itáliába vonult. A Fertő-tó környékén a germán **herulok** harcias csoportjai telepedtek le. A megerősített városban visszamaradt rómaiak egy közösségben éltek a betelepült „barbárok”-kal. 526-ban a herulokat leigázó **langobárdok** szállták meg a vidéket, temetőjüket Hegykőn tárták fel. A langobárdok nemzetségi társadalomban éltek, asszonyaikat gazdag ékszerekkel temették el. Veszvényben egy langobárd herceg sírját találták meg. Scarbantiában ebben az időben már a kőházak romjai közé épített fa és vályogviskókban tengette életét a maradvány romanizált lakosság.

V. terem: 568-ban az avar honfoglalás és a langobárdok, illetve szövetségeseik kivonulása a római város folyamatos életének végét jelentette. Scarban-

Aranyozott fibula — Hegykő, 11.sz.

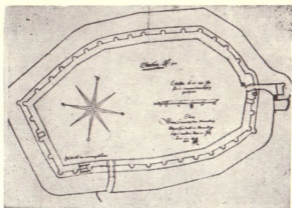
tia antik város nevét utoljára 579-ben a gradói püspöki zsinaton jegyezték fel.

A lovas pásztor avar törzsek csak 668 után szállták meg Sopron környékét, amikor határaikat az Enns folyóig tolták előre.

A 790-es években az avar birodalom a belső viszályok és külső támadások következtében felbomlott. Vidékünk frank fennhatóság alá került. Az avarokat térítő frank püspökök egyikének áldozó kelyhe volt a Petőháza melletti Ikva-szakaszon talált Cunpald kehely.

A IX. században az avar—frank háborúk során elnéptelenedett vidékre szlávoktól zaklatott avar csoportokat telepítettek. (A néhány családos sopronkőhidai falu temetőjében fegyveres férfiak nyugodtak.) Feladatuk a Moravia felől vezető úton épített kőhíd védelme volt. A területen frank és bajor egyházak kaptak birtokokat. Egy nagyobb birtokszervezet emléke a nemeskéri kohásztelep, ahol az avarokéhoz hasonló, 70 cm magas agyagkohókban olvasztották a vasat.

VI terem: 900 körül a magyarok foglalták el Pannóniát. A későbbi Sopron megyében a kalandozásokban is részt vállaló Sur vezér nemzetsége telepedett meg. Csornán, Veszvényben és Szakonyban gazdag honfoglalás kori temetők kerültek feltárássra. A helyben talált avar—szláv földművesek és a magyar köznép munkára szervezését és a határok védelmét az ispáni központokból irányították. A megye központja I. István idejétől a nyugati határvidék egyik legerősebb vára Sopron volt. A római városfalak felhasználásával építették ki a gerendavázis földsáncot (vörös sánc), az ispáni központ erősítményét. Emellett

Soproni vár alaprajza, 1597.

még Kapuvárott és Locsmándon építettek királyi hártárvárakat. Az egyházi szervezés után a megye három esperességének székhelye az említett királyi várakban volt.

Sopron nevét első ispánjáról (**Suprun**) kaphatta. A város német (Ödenburg) neve későbbi keletkezésű, s tatárjárás után egy ideig elhanyagolt és részben la-

XV. századi aranypénz

katlan soproni erődtményt jelenti. Ezzel a névvel jeölték településüket a XIII. században nagyobb szám-
ban betelepülő német vendégnépek, akik „bei den
öden Burg”, a „puszta vár mellett” a Szent Mihály
templom környékén telepedtek le.

Az ispáni vár közelében kisebb falvak keletkeztek.
Ilyen volt Kovácsi amely a várat fegyverrel ellátó ki-
rályi kovácsok települése volt, valamint Lövér, a ha-
tárvédő ijászok földje.

VII. terem: A tatárjárás után a királyi vármegye
bomlása, az oligarchák hatalmaskodásai mind erő-
sebb korlátokat szabtak a királyi hatalomnak. Az
uralkodók a fejlődésnek induló városi közösségek-
ben találták meg támaszaikat. Egymás után adták a
városi kiváltságleveleket, amelyek sorában Sopron
IV. László királytól székesfehérvárral azonos jogot
nyert el, abból az alkalomból, hogy 1277-ben töret-
len hűségét nyilvánította a magyar korona mellett.
A szabad királyi város ezután lendületes fejlődésnek
indult. Királyi adományból és vásárlással a közép-
kor végére 40 ezer katasztrális holdnyi területre ter-
jesztette ki hatalmát. Jobbágyfalvai gabonával és
vágómarhával látták el, polgárai borukkal messze
földön kereskedtek. Iparosai már 1379-ben 30 féle
ipart űztek, 1440-ben 52 féle iparos dolgozott a vá-
rosban.

1340-re királyi parancsra, különböző vámjövede-
lek költségeiből felépítették Sopron hármas védő-
falát, amelyek közül a középső fal pontosan a IV.
századi római városfalon áll. A XIV. században álta-
lánossá vált Sopronban a kőházak építése. A XV.
században jelentős kőfaragóműhely dolgozott a vá-
rosban. A polgári gótikus építészet egyik legszebb
példája a Fabricius-ház nagy terme, amelyet Kör-
mendi András polgármester (1429—1465), a ház ak-
kori tulajdonosa építtetett.

Az első oldalon: Lackner metszet — Sopron, 1610.

A Fabricius-ház városfalba vágott északi ablakai

A kiállítást rendezték:

Patek Erzsébet (Hallstatt-kor),
Jerem Erzsébet (La Tène-kor),
Sz. Póczy Klára, T. Szőnyi Eszter
(római kor), Tomka Péter
(népvándorlás kor), Gömöri
János (IX—XVI. század).

Szakmai irányító és a lepor-
ello összeállítója: Gömöri Já-
nos.

A kiállítást kivitelezte dr. Bo-
reczky László tervei alapján
Szőke Imre csoportja. (Köz-
ponti Múzeumi Igazgatóság).

A kiállítás látogatható: hétfő
kivételeével naponta 10—18
óra között.

Felelős kiadó: dr. Dávid Lajos
Széchenyi Nyomda
Győr 77.12892